

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

The Participation in Khok Kao Kho Community Forest Management Ban Khuean Khuean
Subdistrict KosumPhisai District MahaSarakhm Province

ณัฐดนัย ภูพานนา^{1*}, นุจรี ใจประนบ², นกธร ศิวรัตน์³, กุลริศา คำสิงห์⁴, อนุชา ลาวงศ์⁵ และธนชัย ใจเชื้อ⁶
Natdanai Phoopanna^{1*}, Nujaree Chaipranop², Napathon Sivarat³, Kulrisa Khumsing⁴, Anucha Lawong⁵
and Thanachai Jaisue⁶

^{1*}นักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁵อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁶บุคลากร คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{1*}Student from the Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University

²Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University

³Lecturer from the Faculty of Law Rajabhat Mahasarakham University

⁴Lecturer from the Faculty of Management Science Rajabhat Mahasarakham University

⁵Lecturer from the Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University

⁶Personnel from the Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University

*Corresponding Author Email: Natthanana2000@gmail.com

Received: 6 July 2024

Revised: 12 August 2024

Accepted: 15 August 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และ 3. เพื่อศึกษา แนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร กระบวนการใหม่ไลน์ ภาพถ่ายทางอากาศและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าคือซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นพื้นที่โคกหรือโนนเป็นป่าเบญจพรรณมีพื้นที่ป่าทั้งหมด 1,595 ไร่มีต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลางหลายชนิดมีลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นและดินร่วนปนทรายมีต้นไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันในการหาของป่า เพื่อใช้ประโยชน์หรือบริโภคในครัวเรือนและเพื่อรายได้ 2) สถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือพบว่าการบุกรุกโดยการขุดดิน ตัดไม้ เผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร ทำลายทรัพยากรป่าและระบบนิเวศ ส่งผลกระทบต่อดินและสัตว์ป่า ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอาจมีปัญหต่อการจัดการป่าเนื่องจากความขัดแย้งของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน ทำให้ป่านั้นเสื่อมสภาพลงทั้งด้านกายและชีวภาพ และ 3) แนวทางการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วม คือ 3.1) แนวทางการจัดการดูแลเพื่อป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกป่าเพื่อขยายที่ทำกินหรืออื่น ๆ เช่น กิจกรรมปลูกป่าฟื้นฟูธรรมชาติ สร้างความตระหนักของชุมชนในการมีส่วนร่วม สร้างแนวคิดให้กับคนในชุมชนรักและหวงแหนป่า

และ 3.2) แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์เพื่อมาดูแลรักษาพื้นที่ป่าเพื่อลดการบุกรุกของประชาชนในพื้นที่โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานของกลุ่มเพื่อให้มีกิจกรรมอยู่ตลอดทั้งปี เช่น ออกกฎระเบียบร่วมกัน เข้าเวรรักษาตรวจป่า ส่งเสริมกิจกรรมให้กับประชาชนในการปลูกป่าทดแทน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การจัดการป่าชุมชน, จังหวัดมหาสารคาม

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the general condition of the Khok Kao Kho forest Ban Khuen, Khuen Subdistrict Kosum Phisai District Maha Sarakham Province. 2. to study the problem situation of the Khok Kao Kho forest Ban Khuen Khuen Subdistrict Kosum Phisai District Maha Sarakham Province and 3. to study the guidelines for managing the Khok Kao Kho forest with participation of Ban Khuen Khuen Subdistrict Kosum Phisai District Maha Sarakham Province This is a qualitative research. The research instrument is an interview form. The target group is 40 people who were selected purposively. The data collected from documents, timeline processes, aerial photographs, and interview forms were content analysis. The results of the study showed that 1) The general condition of the Khok Kho forest in the west of the village is a hump or non area as a mixed forest with a total forest area of 1,595 rai with many large and medium-sized trees with tropical and humid climate characteristics and sandy soil with perennial trees. Medicinal plants 2) The situation of the old Khok Kho forest problem found that encroachment by digging the soil Cutting wood Clearing forest areas for agriculture, destroying forest resources and ecosystems. It affects the soil and wildlife. As a result, participation in community forest management may have problems with forest management due to conflicts between people in the community who have been together for a long time and 3) Guidelines for participatory management of the old Khok Kho forest are as follows: 3.1) Management guidelines to prevent forest encroachment to expand livelihoods or others, such as afforestation activities to restore nature. Raise community awareness to participate. Creating ideas for people in the community to love and cherish the forest and 3.2) Guidelines for creating public participation in forest management by establishing a conservation group to maintain forest areas to reduce encroachment by people in the area by appointing a working group of the group to carry out activities throughout the year, such as issuing joint regulations and inspecting forests. Promote activities for the public to plant reforestation

Keywords: Community Engagement, Community Forest Management, MahaSarakham Province

บทนำ

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างมากในระบบนิเวศของพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยอำนวยความสะดวกทั้งในทางตรงและทางอ้อมให้แก่มนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลกนี้ไม่เว้นแม้แต่สัตว์อื่น ๆ ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ที่สามารถช่วยให้สัตว์เหล่านี้มีพื้นที่ ที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติอีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญอย่างมาก และป่าไม้ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศถ้ามีป่าไม้หรือไม้จำนวนมากก็จะทำให้ได้ก๊าซออกซิเจนมากตามไปด้วยหากพื้นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ยังสามารถจัดการพื้นที่ตรงนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้อีกด้วยเป็นสถานที่พักผ่อน

หย่อนใจได้อย่างดี โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนานและก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดรวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงอย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น (กรมป่าไม้, 2562) จังหวัดมหาสารคาม สภาพป่าไม้ของจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดบริเวณอำเภอกุดรัง อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูนและอำเภอนาหว้ามีป่าสงวนแห่งชาติ 10 แห่ง มีวนอุทยาน 2 แห่ง คือวนอุทยานโกสัมพี ที่มีพื้นที่ 177.24 ไร่และวนอุทยานชีหลงมีพื้นที่ 279.16 ไร่มีสวนรุกชาติ 2 แห่ง คือสวนรุกชาติพุทธรักษาและสวนรุกชาติท่าสองคอน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าจำนวน 1 แห่งคือเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน มีพื้นที่ 376.03 ไร่พื้นที่ป่าไม้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2552 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยในปี พ.ศ.2552 มีพื้นที่ป่าไม้คิดเป็นร้อยละ 6.29 ของพื้นที่ของจังหวัดเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้น้อยจึงทำให้ระบบนิเวศไม่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นอุปสรรคไม่เอื้ออำนวยในการเกษตรกรรมและยังมีปัญหาการบุกรุกทำลายป่าไม้ซึ่งในระยะที่ผ่านมาพบว่าการลักลอบตัดไม้อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะไม้พยุง ไม้เต็งไม้รังหรือไม้ใช้สอยเพื่อการก่อสร้างบ้านซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ในป่าก็จะมีระบบนิเวศบริการหรือ Ecosystem services คือการที่ป่าให้ประโยชน์แก่ประชาชนทั้งทางตรงหรือทางอ้อมนิเวศบริการที่คุ้นเคยที่สุดได้แก่ อาหาร น้ำสะอาด และมีบริการอื่นอีกมากมายที่เราคาดไม่ถึง เช่น การดูดซับคาร์บอนและบรรเทาภาวะสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงของป่าไม้ การกรอกและทำน้ำให้สะอาดพื้นที่ชุ่มน้ำแต่ในปัจจุบันนั้นระบบนิเวศบริการยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักจึงทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศบริการไม่มีมากนัก (สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม, 2558) ป่าชุมชนบ้านเขื่อน (ป่าโคกเก่าค้อ) ตั้งอยู่ในอำเภอกอสมพิสัย และอำเภอเขียงยืน ขึ้นทะเบียนเป็นเขตป่าหวงห้ามให้เป็นป่าที่สาธารณะประโยชน์ ประมาณ 30 ปีก่อนมีเนื้อที่ประมาณ 14,400 ไร่ ต่อมาในปี 2502 ได้มีการแบ่งเขตการปกครอง ป่าโคกเก่าค้อจึงเหลือเนื้อที่ 1,595 ไร่ โดยประมาณ ในปี 2498 ได้มีราษฎรเข้ามาแผ้วถางป่าบุกรุกเอาเป็นพื้นที่ปลูกปอ ปลูกมันสำปะหลัง และได้มีการบุกรุกเข้ามาเรื่อย ๆ และได้มีกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์ป่าโคกเก่าค้อ"ที่ดูแลรักษาป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเลี้ยงชีพของชาวบ้าน มีกิจกรรมปลูกป่าเพื่อทดแทนต้นไม้ที่สูญหายและสร้างความสัมพันธ์ทางชุมชน (หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.)

ดังนั้น จากสถานการณ์ดังกล่าวประชาชนได้มีการเข้ามาบุกรุกทำลายป่ามาโดยตลอดและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดป่าชุมชนโคกเก่าค้อก็มีการลดลงเนื่องจากมีการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ที่อยู่ในป่าชุมชน นั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโคกเก่าค้อ ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนในชีวิตชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ปันฟู และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเป็นแนวทางในการจัดการป่าชุมชน ของคนในบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อนำไปสู่ความอุดมสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าค้อ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าค้อ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าค้อแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ จำนวน 40 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง อาทิ ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน 8 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อน 8 คน และชาวบ้านหรือผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 24 คน

2. **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) อีกทั้ง ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ กลั่นกรอง จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างข้อคำถาม และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลอง (Try Out) สัมภาษณ์กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง ข้อแก้ไข ข้อเสนอแนะให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย, Time Line คือ เส้นแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และภาพถ่ายทางอากาศ (Google Earth) เพื่อที่จะทำให้ได้เห็นอาณาเขตที่ตั้ง และภาพมุมสูงในการลงพื้นที่การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการกำหนดประเด็นขอบเขตคำถามตามวัตถุประสงค์ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าคือ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นพื้นที่โคกหรือโนนเป็นป่าเบญจพรรณคือป่าที่ผลัดใบประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลางหลายชนิด พื้นที่ป่าไม้ในพุดฉ่าง ต้นไม้ทั้งหมดจะพากันผลัดใบและก่อให้เกิดไฟไหม้ป่า ลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้น และมีลักษณะดินร่วนปนทราย มีพื้นที่ป่าทั้งหมด 1,595 ไร่ ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) และแปลงที่ดินบุกรุกไปเหลืออยู่ 907 ไร่ 2 งาน ป่าชุมชนบ้านเขื่อนเป็นป่าสาธารณะประโยชน์สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกคน ต้นไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ยืนต้น เช่น ไม้พยุง ไม้ประดู่ ยางนา เต็งรัง จิก แสบง แดง กุง ขาด เป็นต้นพบได้ในบริเวณทั่วไปของป่าในพื้นที่ราบและพื้นที่โล่งแจ้ง ในส่วนของพืชสมุนไพร เช่น ตานกกด ตาโก ว่านไพล ขมิ้นชัน ผาง ใบสาบเสือ บอระเพ็ด ตำลึง พบได้ในบริเวณทั่วไปของป่าในพื้นที่ราบและพื้นที่โล่งแจ้ง พืชอาหาร เช่น ผักลิ้นแล่น กระเจียว ผักหวาน ผักติ้ว อีรอก ย่านาง พบได้ในบริเวณทั่วไปของป่าในพื้นที่ราบและพื้นที่โล่งแจ้งในส่วนของพืชอาหารเช่นเห็ดตะไค้ เห็ดน้ำหมาก เห็ดถ่าน เห็ดปลวกจิก เห็ดตาบ เห็ดก้นน้อย เห็ดเผาะ เห็ดดิน เห็ดระโงกขาว เห็ดเหลียง เห็ดกันครก เห็ดกำปู เห็ดไส้เดือน พบได้ในบริเวณทั่วไปของป่าในพื้นที่ราบ เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันในการหาของป่า เพื่อเอาไว้ใช้ประโยชน์หรือบริโภคในครัวเรือนและนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ในครอบครัว

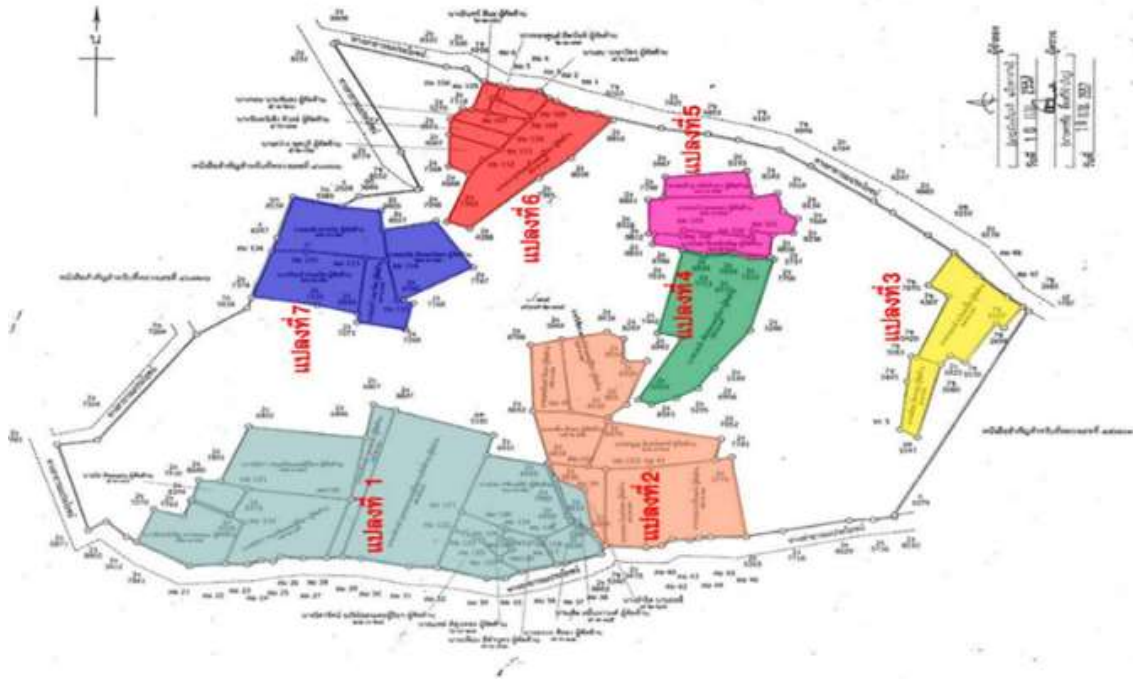
รูปภาพที่ 1 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม (ที่มา : Google Earth สืบค้นเมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2566)

2. ศึกษาสถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลได้ ดังนี้

2.1 ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อทำการเกษตรกรรม หรือตัดไม้ทำลายป่า คือ ปัญหาการบุกรุกป่า กลุ่มประชาชนที่เข้าทำการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบลักษณะการบุกรุกที่เป็นขุดเจาะดินบริเวณพื้นที่บุกรุก การตัดไม้ ทำลายป่า แฉวถางพื้นที่ป่าเพื่อที่จะขยายอาณาเขตของการบุกรุกทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมลงทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ ซึ่งมีสาเหตุของการบุกรุกป่า ตั้งแต่อดีตได้มีชาวบ้านเข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าโคกเก่าคือสาเหตุหลัก ๆ ในการบุกรุกเรื่องผลประโยชน์ ในอดีตได้มีผู้นำชุมชนเข้ามาบุกรุกจนทำให้ชาวบ้านได้มีการเข้ามาบุกรุกตามมา จนถึงปัจจุบัน โดยมีการเข้ามาบุกรุกแฉวถางเอาเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกปอ จนทำให้พื้นที่ป่านั้นถูกทำลายเป็นจำนวนมากและบริเวณที่โดนบุกรุกก็ถูกกลุ่มชาวบ้านที่บุกรุกนั้นพยายามที่จะเข้ามาบุกรุกกินพื้นที่ป่าเข้ามาเรื่อย ๆ

2.2 ปัญหาประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการป่าคือ ชุมชนอาจมีปัญหาก็ไม่เป็นที่มิตรต่อการจัดการป่าเนื่องจากความขัดแย้งของคนในชุมชนที่มีคนอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน บางคนอาจจะไม่ยอมให้คนอื่นได้เปรียบเทียบกับตนเอง และอาจมีการบุกรุกป่าเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัวเช่นการเกษตรอย่างอื่น ทำให้ป่าชุมชนนั้นเสื่อมสภาพลงทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ เช่น ต้นไม้ถูกทำลายพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมลง สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัย ทำให้ป่าชุมชนนั้นขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีสาเหตุประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการป่า สาเหตุของปัญหานี้ตั้งแต่อดีตได้มีกลุ่มผู้นำและกลุ่มชาวบ้านเข้ามาแฉวถางบุกรุกเอาพื้นที่ป่า จนทำให้มีการบุกรุกจนถึงปัจจุบันนี้สาเหตุหลัก ๆ ก็มาจากในเรื่องของผลประโยชน์ ที่ต้องการบุกรุกเอาพื้นที่ไว้สำหรับทำการเกษตร แล้วทำให้พื้นที่ป่าชุมชนถูกทำลายไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การบุกรุกทำลายป่าของชาวบ้านอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนได้

รูปภาพที่ 2 แผนที่การบุกรุกป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม (ที่มา: ธีรพัฒน์ ภูพานา, 2566)

3. ศึกษาแนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) แนวทางในการออกกฎระเบียบร่วมกันโดยผ่านมติการประชุมของหมู่บ้านเพื่อเป็นการอนุรักษ์และดูแลปกป้องป่าชุมชนเพื่อไม่ให้ป่าชุมชนนั้นถูกบุกรุกและโดยลักลอบตัดไม้ทำลายป่า แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 2) แนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมให้กับประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าโดยการจัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น กิจกรรมปลูกป่าทดแทนเพื่อฟื้นฟูป่าธรรมชาติ กิจกรรมอนุรักษ์ป่าสร้างแนวคิดให้กับคนในชุมชนรักและหวงแหนป่าชุมชนเพื่อรักษาคงไว้สืบไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สภาพทั่วไปของป่าชุมชนป่าโคกเก่าคือ พบว่า ป่าโคกเก่าคือซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นพื้นที่โคกหรือโนนเป็นป่าเบญจพรรณมีพื้นที่ป่าทั้งหมด 1,595 ไร่มีต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลางหลายชนิดมีลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นและดินร่วมปนทรายมีต้นไม้ยืนต้นเช่นไม้พยุง ไม้ประดู่ ยางนา เต็งรัง จิก แสบง แดง กุง ชาดมีพืชสมุนไพรเช่นตานกกด ตาโก ว่านไพล ขมิ้นชัน ผาง ใบสาบเสือ บอระเพ็ด ตำลึงมีพืชอาหารเช่นผักลิ้นแล่น กระเจียว ผักหวาน ผักติ้ว อีรอก ย่านางมีเห็ดตะไคร้ เห็ดน้ำหมาก เห็ดถ่าน เห็ดปลวกจิก

เห็ดตาด เห็ดไถน้อย เห็ดเผาะ เห็ดดิน เห็ดระโงกขาว เห็ดเหียง เห็ดกันครก เห็ดกำปู เห็ดไส้เดือนชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันในการหาของป่า เพื่อใช้ประโยชน์หรือบริโภคในครัวเรือนและเพื่อรายได้

2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือ พบว่า ป่าชุมชนโคกเก่าคือถูกบุกรุกโดยการขุดดิน ตัดไม้ แผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร ทำลายทรัพยากรป่าและระบบนิเวศ ส่งผลกระทบต่อดินและสัตว์ป่า ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอาจมีปัญหาต่อการจัดการป่า เนื่องจากความขัดแย้งของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน ทำให้ป่านั้นเสื่อมสภาพลงทั้งด้านกายและชีวภาพ

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วมของบ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) แนวทางในการออกกฎระเบียบร่วมกันโดยผ่านมติการประชาคมของหมู่บ้านเพื่อเป็นการอนุรักษ์และดูแลปกป้องป่าชุมชนเพื่อไม่ให้ป่าชุมชนนั้นถูกบุกรุกและโดยลักลอบตัดไม้ทำลายป่า แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 2) แนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมให้กับประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าโดยการจัดการกิจกรรมปลูกป่าทดแทนเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น กิจกรรมปลูกป่าทดแทนเพื่อฟื้นฟูป่าธรรมชาติ กิจกรรมอนุรักษ์ป่าสร้างแนวคิดให้กับคนในชุมชนรักและหวงแหนป่าชุมชนเพื่อรักษาคงไว้สืบไป

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของป่าชุมชนโคกเก่าคือเดิมที่มีพื้นที่ป่าอยู่ทั้งสิ้น 1,595 ไร่ ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) แต่ปัจจุบันเหลือจำนวน 907 ไร่ 2 งาน เนื่องจากราษฎรได้ทำการบุกรุกแผ้วถางป่า เพื่อใช้เป็นแหล่งทำมาหากินและมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโดยการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำเป็นพื้นที่ปลูกสิ่งปลูกสร้างและทำเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเช่นปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกปอ ผลกระทบจากการบุกรุกก็ทำให้พื้นที่ป่าหรือระบบนิเวศของป่าด้านกายภาพก็จะทำให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ ทำให้สภาพของดินถูกทำลายที่จากการใช้สารเคมีของกลุ่มชาวบ้านที่ทำการบุกรุก ส่วนด้านชีวภาพก็ไปทำลายระบบนิเวศของสัตว์ป่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปจากเดิมที่และนำไปสู่การลดความหลากหลายของพื้นที่ป่า และทำให้สัตว์ป่าก็ลดลงเรื่อย ๆ เพราะจากการบุกรุกของกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับวิภาวรรณ มะลิวรรณ และคณะ (2560) ทำการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาลุง ตำบลเขาลุง อำเภอบึง จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของป่าชุมชนเขาลุง ตำบลเขาลุง อำเภอบึง ผลการวิจัยพบว่าป่าชุมชนเขาลุงตั้งอยู่ในเขตตำบลเขาลุง อำเภอบึง จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่ 352 ไร่ มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน คือ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชุมชนเขาลุงได้ขึ้นทะเบียนป่าในปี พ.ศ.2546 ปัญหาที่พบในการจัดการป่าชุมชนที่สำคัญ ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาสภาพทั่วไปของป่าพบว่าได้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อใช้เป็นแหล่งทำกินและมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การทำแปลงเกษตร ปลูกปอ ปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งทำให้ระบบนิเวศของป่าชุมชนนั้นเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ และสอดคล้องกับภาวดี ทะไกรราช (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชั้นคุณภาพกลุ่มน้ำชั้นที่ 3 จังหวัดศรีสะเกษ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชั้นคุณภาพกลุ่มน้ำชั้นที่ 3 จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าบริบทการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชั้นคุณภาพกลุ่มน้ำชั้นที่ 3 จังหวัดศรีสะเกษมีความอุดมสมบูรณ์และมีปัญหาการบุกรุกลักลอบตัดไม้ และการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าประชาชนในพื้นที่มี

วิถีชีวิตพึ่งพาทรัพยากรป่าชุมชนนี้และใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ ผลไม้ป่า และสมุนไพรในพื้นที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาสภาพทั่วไปของป่าชุมชนระบบนิเวศของป่าชุมชนและมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคอีสานซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าชุมชนและยังเป็นแหล่งที่ทำกินและมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

2. สถานการณ์ปัญหาป่าโคกเก่าคือป่าชุมชนโคกเก่าคือถูกบุกรุกโดยการขุดดิน, ตัดไม้, แฉ้วางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตรทำลายทรัพยากรป่าและระบบนิเวศ ส่งผลกระทบต่อดินและสัตว์ป่า ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอาจมีปัญหาต่อการจัดการป่าเนื่องจากความขัดแย้งของคนในชุมชนที่อยู่รวมกันเป็นเวลานาน ทำให้ป่านั้นเสื่อมสภาพลงทั้งด้านกายและชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับศราวดี แ่งจู (2560) ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการจัดการป่าชุมชน พบว่า ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการจัดการป่าชุมชนประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนกับป่าชุมชนน้อยเนื่องจากป่าชุมชนเขาพุทองเพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนจึงขาดผู้รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และสอดคล้องกับกิ่งเกียรติ เต็มตำนาน (2565) ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนป่าโคกใหญ่ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ปัญหาเกิดจากใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการกำหนดบริเวณแนวเขตของประชาชนที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกเรื่อยมาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้นำมาซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบยาวต่อชุมชนรอบป่าโคกใหญ่

ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาสถานการณ์ปัญหาของป่าโคกเก่าคือจากการบุกรุกป่าโดยกลุ่มประชาชนที่เข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการขุดเจาะดินบริเวณพื้นที่บุกรุก การตัดไม้ และการแฉ้วางพื้นที่ป่าเพื่อขยายอาณาเขตการบุกรุก ทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมลงทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ

3. แนวทางในการจัดการป่าโคกเก่าคือแบบมีส่วนร่วม 1) แนวทางการจัดการดูแลเพื่อป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกป่าเพื่อขยายที่ทำกินหรืออื่น ๆ เช่น กิจกรรมปลูกป่าฟื้นฟูธรรมชาติ สร้างความตระหนักของชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างแนวคิดให้กับคนในชุมชนรักและหวงแหนป่า และ 2) แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าโดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์เพื่อมาดูแลรักษาพื้นที่ป่าเพื่อลดการบุกรุกของประชาชนในพื้นที่โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานของกลุ่มเพื่อให้กิจกรรมอยู่ตลอดทั้งปี เช่น ออกกฎระเบียบร่วมกัน เข้าเวรรักษาตรวจป่า ส่งเสริมกิจกรรมให้กับประชาชนในการปลูกป่าทดแทนสอดคล้องกับธีรวงศ์ เหล่าสุวรรณ และคณะ (2559) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกกระโหลงโป่งแดง ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคามการดูแลและปลูกต้นไม้เพื่อรักษาป่าโคกเก่าช่วยเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของป่า และเสริมสร้างความอยู่รอดของป่าไม้โดยตรวจสอบสภาพป่า เสนอแนวทางการจัดการเพื่อป้องกันการบุกรุกและสร้างกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์ป่าโคกเก่าเพื่อดูแลรักษาพื้นที่ป่าและลดการบุกรุกของประชาชนในพื้นที่โดยมีคณะทำงานตลอดปี ซึ่งสอดคล้องกับอุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา และคณะ (2560) การศึกษารูปแบบการสร้างจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนในตำบลโคกกลาง จังหวัดบุรีรัมย์พบว่าการใช้กลุ่มเยาวชนช่วยสร้างจิตสำนึกในการรักษาป่าเพิ่มความรับรู้เกี่ยวกับกิจกรรมป่า การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนคนรักโกรกประดู่ผ่านโซเชียล และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ป้ายอนุรักษ์รอบป่า การทำแผนที่ป่าด้วย GPS และการเรียนรู้ข้ามวัย เป็นต้น ทำให้มีการจัดการป่าเป็นรูปแบบใหม่แบบมีความร่วมมือภายในและภายนอกชุมชน เช่น ก่อตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อดูแลและบริหารจัดการป่า จัดทำแผนงานเพื่อของทหารสนับสนุนงบประมาณขุดลอกหนองน้ำในป่าเพื่อป้องกันการบุกรุกป่า และป้องกันการทำลายป่าอื่น ๆ ในพื้นที่นั้น

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ชาวบ้านในตำบลเขื่อนมีการมีส่วนร่วมอย่างสูงในทุกขั้นตอนของการจัดการป่า ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ จนถึงการประเมินผล ซึ่งเกิดจากความเข้าใจถึงความสำคัญของป่าต่อการดำรงชีวิต และการสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์ป่าจากกลุ่มผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) รูปแบบการจัดการป่า คือ ชุมชนใช้รูปแบบการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เช่น การแบ่งพื้นที่ป่าเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การปลูกป่าทดแทน การออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรจากป่า และการจัดตั้งกลุ่มเผ่าระวังเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า 3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าได้ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในชุมชน เช่น การนำทรัพยากรจากป่ามาใช้ประโยชน์ในการสร้างอาชีพ และยังส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น การจัดการป่าจึงไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน และ 4) บทบาทของผู้นำชุมชนและหน่วยงานภายนอก คือ ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างคนในชุมชน รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และหน่วยงานรัฐ เพื่อส่งเสริมการจัดการป่าที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าโคกเก่าคือ บ้านเขื่อน ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม เป็นการทำให้ทุกคนรับรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และประโยชน์จากป่าในพื้นที่ดังกล่าวอย่างยั่งยืน การทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์ป่า และองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อน ทำให้มีการวางแผนและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการปลูกป่าทดแทนและควบคุมพื้นที่ให้เป็นระเบียบ ทั้งยังเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ป่าชุมชนโคกเก่าด้วยทำให้ประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันและอนุรักษ์ป่าให้ยาวนานอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่าเป็นการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและยังเป็นการสืบสานอนุรักษ์หวงแหนป่าให้กับรุ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรจากป่าจำนวนมาก ดังนั้นควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มในการจัดการป่าชุมชน

2.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัย สาเหตุ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าไม่ให้ความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษางานวิจัยถึงการใช้ประโยชน์จากดินของประชาชนในเขตพื้นที่โดยรอบของป่าชุมชน

2.4 การนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชนอย่างไรเป็นหัวใจในงานวิจัยเรื่องนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดทั้งนี้การเก็บข้อมูลแบบวิธีการ PRA เป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแหล่งชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2562). *การป่าไม้ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ก้องเกียรติ เต็มตำนาน. (2565). *รูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จังหวัด*

มหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม. (2558). *สภาพทั่วไปของพื้นที่ป่าในจังหวัดมหาสารคาม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566, จาก <https://forestinfo.forest.go.th/fCom.aspx?prov=44&zone=15&year=-1&eyear=-1&type=-1>
- ธีรวงศ์ เหล่าสุวรรณ และคณะ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกกระโหลงโป่งแดง ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 14(2), 149-169.
- ภาวดี ทะไกรราช. (2561). การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 3 จังหวัดศรีสะเกษ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 12(3), 108-122.
- วิภาสธรณ มะลิวรรณ และคณะ (2560). ทำการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาลุง ตำบลเขาลุง อำเภอโป่ง จังหวัดราชบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 694-708.
- ศรชาติ แ่งจ้อย (2560). ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอนาหว้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 10(1), 161-176.
- อุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา และคณะ (2560). ศึกษารูปแบบการสร้างจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 12(1), 48-60.